

I.

Protože bylo třiatřicetistupňové vedro, Bourbonický bulvár byl úplně pustý.

O kus níž se táhla stužka inkoustově tmavé vody Svatomartinského kanálu, uzavřeného dvěma stavidly. Uprostřed stála loď naložená dřívím a na břehu dvě řady sudů.

Za kanálem, mezi domy oddělenými ohradami stavenišť, byly vidět vykrojené kusy ultramarínově zbarveného nebe a od bílých fasád, břidlicových střech a žulového nábřeží se odráželo slunce a vrhalo kolem oslepující záblesky. Horkým vzduchem se zdálky nesl nějaký nejasný ruch. Všechno jako by podřimovalo v nedělní ospalosti a ve smutku letních dnů.

Objevili se dva muži.

Jeden přicházel od náměstí Bastily, druhý od parku Jardin des Plantes. Vyšší měl na sobě plátěný oblek, klobouk na hlavě posunutý dozadu, sako rozepnuté a kravatu nesl v ruce. Menší, jehož tělo se ztrácelo v tmavohnědém redingotu, klopal hlavu pod čepicí se špičatým štítkem.

Když došli doprostřed bulváru, ve stejnou minutu se posadili na stejnou lavičku.

Sundali klobouky, aby si mohli osušit čelo, a pak je odložili vedle sebe. Menší muž si všiml, že na klobouku jeho souseda je napsáno *Bouvard*, zatímco ten druhý snadno rozeznal na čepici podivína v redingotu slovo *Pécuchet*.

„Podívejme,“ pravil. „Oba jsme měli stejný nápad a napsali jsme si svá jména do klobouků.“

„Panebože, opravdu! Někdo by mi mohl v kanceláři čepici vzít!“

„U mě to je to samé. Jsem taky úředník.“

V tu chvíli na sebe pohlédli.

Bouvardovo příjemné vzezření Pécucheta okamžitě okouzlo.

V zarudlém obličejí se neustále usmívaly světle modré přimhouřené oči. Kalhoty s širokým pásem, jemuž se v módním slangu říkalo „vysoký most“, se mu dole na stěvících z bobří kůže krabatily a pevně obepínaly břicho, až se mu košile nad opaskem vydouvala. A jeho světlé, přirozeně zvlněné vlasy vytvářely lehké kučery a dodávaly mu poněkud chlapecký vzhled.

Neustále špulil rty, jako by si pohvizdoval.

Bouvarda zaujalo Pécuchetovo seriózní vzezření.

Vypadal, jako by nosil paruku, natolik měl protáhlou lebku pokrytou spoustou černých vlasů, pečlivě ulízaných dozadu. Jeho tvář jako by se skládala pouze z profilu, neboť dlouhý zahnutý nos mu sahal hodně nízko. Nohy vězely v uzounkých kalhotách z hladké a lesklé vlněné látky a svou délkou vůbec nebyly úměrné zbytku trupu. Hlas měl silný a hluboký.

Z hrudi náhle vyrazil výkřik:

„Jak by bylo krásně na venkově!“

Podle Bouvarda bylo předměstí hrozné kvůli randálu v místních hospodách. Pécuchet si myslel totéž. Postupně ho začala zmáhat únava z hlavního města. A Bouvarda také.

Jejich oči bloudily po hromadách stavebního kamene, po špiňavé vodě, po níž plula otep slámy, po továrním komínu, jenž se tyčil na horizontu. Z kanálů stoupaly odporné výpary. Otočili se na druhou stranu. Teď zase měli proti sobě zdi Grénier d'abondance,¹ v němž se skladovala mouka.

¹ Grénier d'abondance bylo skladiště mouky založené v Paříži Napoleonem v roce 1807. Vyhořelo během povstání Komuny v roce 1871 a už nebylo obnoveno.

V ulicích vládlo rozhodně větší vedro než doma (a Pécucheta to velmi překvapilo).

Bouvard ho vybidl, aby si svlékl redingot. On si rozhodně nedělá starosti, co by něčemu takovému řekli lidi.

Náhle se na chodníku objevil vrávorající opilec a po zmínce o dělnících se rozhovor stočil na politiku. Měli stejné názory, ačkoliv Bouvard byl spíš liberál.

Na dláždění zahrčela kola a zvedlo se mračno prachu. Tři kočáry odvážely směrem k Bercy nevěstu s kyticí, měšťany v bílých kravatách, dámy zabořené až po podpaží v mušelínových sukních, dvě nebo tři družičky a jednoho studentíka. Pohled na svatebčany přivedl Bouvarda a Pécucheta k hovoru o ženách. Prohlašovali o nich, že jsou frivolní, hašteřivé a umíněné. Přesto jsou někdy lepší než muži. Jindy však horší. Zkrátka, je lepší žít bez nich, proto také Pécuchet zůstal svobodný.

„Já jsem vdovec,“ řekl Bouvard. „A děti nemám.“

Pak se na konci nábřeží objevila lehká holka s vojákem. Byla bledá, černovlasá a tvář měla pođobanou od neštovic. Vedla se s vojákem za ruku, vláčela za sebou nohy v prošlapaných střevících a houpala se v bocích.

Když se trochu vzdálila, Bouvard si dovolil neslušnou poznámku. Pécuchet zrudl, a aby nemusel odpovědět, pohledem ukázal na blížícího se kněze.

Páter kráčel pomaličku po chodníku ulicí vroubenou mladými, nevzrostlými jilmy a Bouvard, jakmile mu jeho třírohý klobouk zmizel z očí, prohlásil, že se mu ulevilo, protože nenávidí jezuity. Pécuchet je sice neomlouval, ale k náboženství přece jen choval jistou úctu.

Blížil se však soumrak a naproti přes ulici začali vytahovat žaluzie. Chodci už byli početnější. Odbila sedmá.

Jejich řeč plynula jako voda, poznámky střídaly historky, filozofické postřehy osobní úvahy. Pomluvili správu mostů a silnic, tabákovou režii, obchod, divadlo, francouzské námořnictvo a lidský rod jako takový. Mluvili jako dva muži, kteří museli čelit mnoha

protivenstvím. Když se tak navzájem poslouchali, nacházeli zapomenuté části sebe sama. A ačkoliv měli věk naivních emocí dávno za sebou, cítili jakousi novou radost, jistý druh rozjařenosti a něžný půvab začínající náklonnosti.

Dvacetkrát vstali a zase si sedli, obešli bulvár od horního stavidla k dolnímu, a pokaždé, když už se chystali odejít, nenašli k tomu sílu, natolik jeden druhého fascinoval.

Přesto se začali loučit a podávali si ruce, když vtom Bouvard řekl:

„A co kdybychom spolu povečeřeli?“

„Mě to taky napadlo!“ zvolal Pécuchet. „Ale netroufal jsem si vám to navrhnout.“

A nechal se odvést do malé hospůdky na náměstí před radnicí, kde prý se dobře vaří.

Bouvard požádal o jídelní lístek.

Pécuchet měl strach z kořeněných jídel, že by ho mohly pálit v žaludku. Následovala medicínská diskuse. Pak horlili pro nejrůznější vědecké obory. Co věci je k poznávání! Co výzkumů! Jen kdyby na to byl čas! Bohužel, většinu jim ho zabírá vydělávání na živobytí. Když zjistili, že oba jsou písaři, úžasem zvedli ruce a málem se objali. Bouvard pracoval v jednom obchodním podniku, Pécuchet na ministerstvu námořnictva, což mu ovšem nebránilo, aby si každý večer nenašel chvílku na studium. Poznamenal si všechny chyby v díle Thiersově² a s největší úctou hovořil o jistém profesoru Dumouchelovi.

Bouvard měl zase jiné přednosti. Jeho vlasový řetízek k hodinkám a způsob, jakým míchal majonézu, prozrazovaly zkušeného světáka. Jedl s cípem ubrousku zastrčeným v podpaží a vyprávěl přitom spoustu věcí, které Pécucheta rozesmávaly. Byl to zvláštní smích, jediný velice hluboký tón, stále se opakující, vyražený v pravidelných

² Adolphe Thiers (1797–1877), francouzský politik a historik, který zastával nejvyšší politické funkce, včetně ministerského předsedy a prezidenta tzv. Třetí republiky. Zmínované dílo je desetisvazková *Historie francouzské revoluce*, která vycházela v letech 1823 až 1827.

intervalech. Bouvard se naopak smál nepřerušovaně, hlasitě, odhaloval přitom zuby a potřásal rameny, takže se po něm hosté ohlíželi až ode dveří.

Když dojedli, šli si dát kávu do jiné restaurace. Pécuchet pozoroval plynové hořáky, stěžoval si přitom na přehnaný luxus a pak pohrdavým gestem odstrčil noviny. Bouvard byl v tomto ohledu shovívavější. Měl rád obecně všechny spisovatele a v mládí měl dokonce chuť stát se hercem.

Mermomocí chtěl předvádět ekvilibristické kousky s kulečnickovým tágem a dvěma koulemi ze slonoviny, jako to kdysi dělal jeden jeho přítel, jistý Barberou. Koule mu však neustále padaly, kutálely se mezi nohama hostů a mizely kdesi daleko. Číšník pokaždé vstal, lezl pro ně po čtyřech pod lavice a nakonec začal nadávat. Pécuchet se s ním pustil do hádky. Přišel kavárník, ale Pécuchet ani nevyslechl jeho omluvy a začal si stěžovat na obsluhu.

Pak mírumilovně navrhl, aby večer zakončili u něj doma. Bydlel nedaleko, v rue Saint-Martin.

Jakmile tam dorazili, navlékl si barchetovou kazajku a provedl hosta bytem.

Uprostřed místnosti stál velký psací stůl z jedlového dřeva, jehož rohy strašně překážely. Všude kolem, na poličkách, na třech židlích, na starém křesle i v rozích se bez ladu a skladu kupily svazky Roretovy *Encyklopedie*,³ *Rukověť hypnotizéra*, díla Fénelonova⁴ a další knihy. Mezi nimi se válely papíry, dva kokosové ořechy, různé medaile, turecký fez a mušle, které mu Dumouchel přivezl z Le Havru. Vrstva prachu pokrývala jako sametová tapeta stěny, kdysi žlutě vymalované. Na posteli, z níž visela prostěradla, ležel kartáč na boty. Na stropě byla vidět velká černá skvrna od čadící lampy.

³ *Encyklopedie věd, umění, techniky a řemesel* začala vycházet v pařížském nakladatelství Nicolase Roreta v roce 1825.

⁴ François de Salignac de La Mothe-Fénelon (1651–1715), francouzský teolog a spisovatel, biskup v Cambrai. Jeho nejznámějším dílem byla *Telemachova dobrodružství*, považovaná za kritiku vlády Ludvíka XIV.